

BECZKA (115) *sb f*

e oraz a jasne.

sg N beczka (18). ◇ G beczki (15). ◇ A beczkę (12). ◇ I beczką (5). ◇ L beczce (7). ◇ pl N beczki (5). ◇ G beczek (25). ◇ A beczki (13). ◇ I beczkami (7); -ami (5), -ami (2); -ami *CzechEp, SarnStat* (2); -ami : -ami *BielSpr* (2 : 2). ◇ L beczkach (7); -ach (6), -ach (1) *StryjKron*. ◇ du A (*cum nm*) beczce (1) *BielKron* 309.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Naczynie wykonane z klepek drewnianych, o wypukłych ścianach bocznych ujętych obręczami; *dolium Calep, Cn; vas Mącz, Murm; amphora, cupa, culpa, orca, tina Cn* (52) : Vas [...] Sąd albo beczka *Murm* 150; Piwo aby do czyłtych á nie wftęchłtych beczek było lano. *FalZioł* V 64v, IV 57a, V 64v; *GlabGad* K2; Kxiądz wkołćiele woła/ wrzełczy Ná cmyntárzu beczka trzełczy *RejRozpr* B; rzucią w morze beczkę iáką prózną z którą rybá gra przewraciąc. *BielKron* 295; Sábellikus theż piłze/ iż thám [*w Krecie*] głowę człowieczą náleżiono ták wielką iáko śrzednia beczka. *BielKron* 273v, 85, 443, 454; Vas [...] Fálá/ beczka kłoda. *Mącz* 476a, 467c; *SienLek* 31; *GórnDworz* Gg6; Aleciem bárzo wygráłá/ Beczka mi fie opukáłá/ Y drugie mi pokwálniáło/ Mamci z was zyłku niemáło. *RejZwierc* 235v, 62, 236; gdzie wybił nieprzyaciél dziurę nie zápráwić iey ále vkopác pod nią doł długi y głębokí/ we wnątrz zá przekopem/ náftáwiác beczek náfypanych źiemie/ zá temi beczkami łtac z gotową łtrzelbą *BielSpr* 64, 48 [2 r.], 63, 64 [2 r.], 64v [2 r.]; Druga/ że łzczuki w Beczki łolą y drogo ié przedawáią. *Strum* K4v; *Oczko* 111; *SkarŻyw* 497 [3 r.]; á gospod tylko trzy, przes mil 18. y to dáleko zdrogi/ do ktorých áż przes znáki ieżdzą/ znáčąc fie po Beczkach y proporcikach wywiełzonych ná gorach piáczyłtych/ bo drogi áni znác dla piáłkow *StryjKron* 72; Bo iákíe tám zdrowie być może/ kędy [...] w brzuchu tákże iáko w beczce kifa? *WerGość* 226; *BielSjem* 8v; *Calep* 338b; á ten to gołpodárłtwo mieć może/ co ma wody nád potrzebę mliwá/ á k temu drzewá ná beczki. *GostGosp* 112, 136, 186; Ktorey [*karności*] gdy nie máłz/ Rzeczpołpol: ginie/ á iáko gdy obręczy z beczki opadáią á nikt ich nie pobija/ włytyka fie rozłypuie. *SkarKazSej* 659a.

Przysłowia: Tego wyzów ná rękę wyzów y w kártecški/ Tráfi wierz mi we włytyko s ktorey poczniesz beczki. *PaprPan* R;

A dziś co młodzi pácholcy vmieią? Iedno w fie wíno/ iáko w beczkę/ leią. *KochFr* 28 [ogółem 2 r.].

Zwroty: »palić beczki« = *iluminować teren*: Słuchay czo piłze Ewányeliłtá s. iżci nie palił beczek/ y nie łtrzeláł z dzyál/ nie triumphowál obyczáiem łwiátá tego *RejPos* 297.

»wysuszyć beczkę« = *wypić*: DÁycie Pánie Suchédni: bołmy wyłufzyli Káżdą beczkę/ cołcie iá byli nápełnili. *PudłFr* 8.

Przen: O *pijaństwie* (9) : Welgál fie był do Kłáłtora Wiedzac yż tam Beczka łpora *RejKup* cc3v; Bo pátrż naydziełzli thy co dobrego á poćiwego w opiły^m człowieku/ bo fie iuż tám włytyki obyczáie mułzą z beczką zgádzác. *RejZwierc* 62, 62; [*Modliboski*] Iełt oná beczka włánie co w niey młoto kwálzą/ Y záwłze go ták vyrzyłz on łiedzi nád czálzą. *PaprPan* Z4v; O Stárołtá ná Mułzynie Ty fie znałz dobrze ná winie [...] Okáz łwóy łmák łtárádawny/ [...] A niech go iá tész łkolztuię: Boć y iá łmák w beczce czuię. *KochFr* 127; Káz wíno nołć/ póki beczka leie *KochPieś* 43.

Wyrażenia: *peryfr.* »skorzana beczka« = *brzuch, żołądek* (2): Ano ieden zgore od gorącości/ drugi zgnije od drożdzy/ dolewaiąc zawnždy tey fkorzány beczki/ W ktorey wótawicźnie kińnie/ á drożdze fie márne w żołądku wótawaią. *RejZwierc* 61 v; *WerGość* 226.

»beczka dziurawa« = *o nienasyceńiu, łakomstwie*: [*Wenus*] beczká iest dziuráwa *CiekPotr* 17.

2. *Miara objętości rzeczy płynnych i sypkich od 24 do 72 garncy; corus, culeus, dollium, trimedimum Cn (63)*: Mytho zryb wluczkv nyesprawiedlywy od beczki iedney iefli rybą brano *MetrKor* 59/282v, 57/120v; *BielKron* 454; *GórnDworz* S5v; *RejZwierc* 111; *SkarŻyw* A3; iedni beczkami paćiorki z Rzymá y z infzyimi iákimiś reliquiámi wożá/ drudzy ágnuśy *CzechEp* 81; Około piwá dworskiego co ná potrzebę domowá/ beczkę dáć ftoiącą/ ktorá do piwnice piwá mierzyć/ dla nieiednákich beczek *GostGosp* 136; wźákoź wino beczká/ korzenie kámieniem/ y inne rzeczy do fwey potrzeby całkiem kupuy ná wielkim iármárku *GostGosp* 152, 58, 74, 92, 114, 136; pewni Furmani na pewné mieyścá z drobná Solá iezdźić y onę w beczkách fkládác zwykli *SarnStat* 928, 373, 375, 389 [2 r.], 391 (12).

beczka czego (32): Od Beczky rib wyelkich [*brano myto*] 10 fczvk *MetrKor* 57/120v, 59/282v; *RejWiz* 73; á wždy wielką fzkodę wczynili w náfzych ludziech niźli go dobyli/ á teź tám nienáleźli iedno dwie beczce máki takież iágieł *BielKron* 309; Iest bákár/ miárá iáko przykádek/ ktory waży czterzy beczki towáru. (*marg*) Miárá y wagá rozmáitego korzenia. (–) *BielKron* 454v, 342v, 375v, 449; *Vasa vinaria*, *Winne fály*. *Vas cervisiae*, *Kłodá*/ beczká piwá. *Mącz* 476a; *GórnDworz* S5; *SkarŻyw* 311; Hannibal Kartaginśki poki tám pánował/ ná koźdy rok dwánaście beczek Złotá czyftego z dochodow gornych bierał *StryjKron* 16; Smoły pełne beczki odbierác *GostGosp* 74, 58; A ty wieleś winien? A on rzekł/ fto beczek [*centum cados*] pśzenice. *WujNT Luc* 16/7; Beczká piwá ma bydź wźędzie táka/ ktora będzie miála w fobie gárncy piwá/ wylźey omienionych siedmdzieśiát y dwá. *SarnStat* 280, 105, 338, 387, 388 [2 r.] (13); *GrabPospR* M3v; *GostCast* 75; Gdy beczki piwá doydę/ wnetki iá wydoię. *PaxLiz* C4v, E3v.

beczka do czego: Ták teź beczki do máki w podrunie/ korzec do obroku owfá/ gárnce do máłfá/ tworzydłá do ferow/ folnicá na fol/ motowidłá ná przędę/ w káżdym imieniu v Páná/ kto go ma niemáło/ ma to bydź iednáko *GostGosp* 56.

beczka na co: *StryjKron* 160. Cf »ćwierc albo beczka«.

Zestawienie: »beczka śledziowka« = *miara mieszcząca (zależnie od dzielnicy) od 5 do 8 ćwierci, tj. około 150 – 250 litrów*: A ná ftráwę [...] będzie miał [...] dofyć/ mym zdániem żytá dwánaftá część beczki śledziowki ná chleb/ ná krupy iárego zbożá połowicę tákiedy miáry *GrabPospR* M3v.

Szeregi: »cetnar albo beczka«: A iefli Krol Ie⁸⁰ M. kótórego fzláchćicá dáruię foli Cętnarem álbo beczkami *SarnStat* 373.

»ćwierc albo beczka«: [*chłopstwo*] fkoró śniegi zginá/ [...] tedy z kilku fioł zfypuią słody po czwierci álbo beczce na piwo *StryjKron* 160.

Przen (2) : [*Apostrofa do potwarzy*] Zá dwá potroyné Ty świádki wiedźiefz/ Ná beczce piwá Z przyśięgá iedźiefz. *GostCast* 75.

Szereg: »nie kwartka ale beczka«: dziewek wiele/ Są pełne tego iádu [...] Przeciwo mátkam fwoim [...] by kto w ferce weźrzał iáko go tám táią. Nie kwartką ále beczką mogłyby go mierzyc. *HistLan* B3v.

Synonimy: 1. *baryła, ceber, fasa, faska, kłoda, kufa, sąd*; 2. *czwiertnia*.

KN